

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ПРАКТИЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ**

**ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЗАДОВОЛЕНOSTІ ЖИТТЯМ У
ОСІБ З РІЗНИМ РІВНЕМ САМОАКТУАЛІЗАЦІЇ**

Кваліфікаційна робота (проект)

на здобуття ступеня вищої освіти «бакалавр»

Виконала: студентка 4 курсу 07-431 групи

Спеціальності 053 Психологія

Освітньо-професійної програми «Психологія»

Лідія ТИМОШИК

Керівник: к.психол.н., доцент Наталія ТАВРОВЕЦЬКА

Рецензент: к.психол.н., доцент Світлана Бабатіна

Херсон 2020

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ САМОАКТУАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ ТА ЗАДОВОЛЕНОСТІ ЖИТТЯМ.....	6
1.1. Зміст поняття «самоактуалізація» у психологічній науці.....	6
1.2. Теоретико-методологічний аналіз феномену задоволеності життям.....	11
Висновки до першого розділу.....	14
РОЗДІЛ 2. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ РІВНЯ САМОАКТУАЛІЗАЦІЇ НА ЗАДОВОЛЕНІСТЬ ЖИТТЯМ У СТУДЕНТІВ.....	16
1.2. Опис процедури дослідження та обраних методик.....	16
2.2. Кількісний та якісний аналіз отриманих даних.....	19
Висновки до другого розділу.....	39
ВИСНОВКИ.....	42
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	45
ДОДАТКИ.....	49
Додаток А «Кодекс академічної доброчесності здобувача вищої освіти Херсонського державного університету».....	49

ВСТУП

Актуальність теми. Проблема задоволеності життям та його сторонами все більше стає предметом дослідження соціально-гуманітарних наук, що аналізують різні сторони цього явища.

Задоволеність трактується через суб'єктивну оцінку якості певних умов життя та діяльності особистості, її взаємовідносин з навколишніми людьми, власним ставленням до себе. Зарубіжні науковці розглядають задоволеність життям як відчуття щастя, що також співвідноситься з самореалізацією людини та її психологічним здоров'ям та благополуччям.

Тобто, поняття задоволеності від власного життя має багатоманітність інтерпретації в значній кількості наукових дисциплін та залежить від теоретичної позиції науковця і відповідно обраних ним критеріїв. Дане поняття поєднує в собі цілісно-збалансовані характеристики буття людини в соціумі, також містить в собі психологічне, фізіологічне, соціальне, моральне, духовне благополуччя особистості. Саме тому необхідним аспектом дослідження зазначеного феномену являється напрям розгляду відображення його властивостей, що виступають невід'ємним компонентом просуванню особистості до її повноцінної самоактуалізації, формування та розкриття особистісного потенціалу, побудови перспектив власного розвитку. Актуальність даної проблеми, її недостатня теоретико-методологічна розробленість та емпіричне вивчення зумовили вибір теми нашого дослідження, а саме: «Психологічні особливості задоволеності життям у осіб з різним рівнем самоактуалізації».

У роботах Є. Ільїна, С. Максименко, І. Чеснокової та інших різнобічно представлено дослідження стану задоволеності в межах вивчення емоційних станів особистості. Дослідження задоволеності життям відображено в наукових працях М. Аргайл, О. Віговська, Ж. Вірна, Н. Водоп'янова, В. Гупаловська, Е. Десі, Д. Дубініна,

В. Дяченко, Л. Ключко, Л. Куликов, А. Маслоу, І. Мунасіпова-Мотяш, Р. Раян, Т. Скрипаченко, Р. Шаміонов та інші. Феномен самоактуалізації особистості вивчалась такими вченими як: К. Абульханова-Славською, Б. Ананьєвим, Л. Анциферовою, Н. Бачмановою, Л. Божовичем, Є. Вахромовим, Т. Верняєвою, І. Витиним, Л. Гозманом, Є. Головахою, І. Коном, Л. Коростильовою, Д. Леонтьєвим, А. Маслоу, Ю. Миславським, К. Роджерсом, В. Франклом та багато інших.

Мета кваліфікаційної роботи полягає у дослідженні впливу рівня самоактуалізації особистості на особливості задоволеності власним життям у студентів.

Для досягнення зазначеної мети ми поставили перед собою виконання наступних **завдань**:

1. На основі сучасних літературних джерел розглянути феномен задоволеності життям особистості.
2. Ознайомитися з поняття самоактуалізації, виявити основні детермінанти та критерії самоактуалізації особистості.
3. Емпірично вивчити особливості самоактуалізації студентів та виявити рівень їх самоактуалізації.
4. Дослідити вплив самоактуалізації особистості у юнацькому віці на рівень задоволеності життям.
5. Вивчити особливості задоволенням життям у студентів враховуючи рівень їх самоактуалізації.

Об'єктом дослідження є задоволеність життям як психологічна категорія.

Предмет дослідження: психологічні особливості задоволеності життям у студентів з різним рівнем їх самоактуалізації.

У дослідженні використані **методи дослідження** теоретичного аналізу наукової літератури з теми дослідження (аналіз, синтез та узагальнення теоретичних підходів), методи емпіричного аналізу

(методики «Діагностика самоактуалізації особистості» (опитувальник САМОАЛ) Є. Шострома, адаптована Н. Калини, «Шкала задоволеністю життям» (Е. Дінер, адаптація Є. Осіна та Д. Леонтєва), а також методи математико-статистичної обробки емпіричних даних (t-критерій Стьюдента для незалежних вибірок, коефіцієнт рангової кореляції за Спірменом).

Практичне значення: за допомогою отриманих результатів ми зможемо дослідити психологічні особливості задоволеності життям у осіб юнацького віку та впливу на неї рівня самоактуалізації особистості. Також отримані дані сприятимуть розробці психологічних рекомендацій з підвищення задоволеності життям у студентів випускних курсів та розробці програми оптимізації психологічного благополуччя студентів.

Структура роботи: вступ, два розділи (теоретичний та практичний), висновки, список використаних джерел, що налічує 34 джерела.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ САМОАКТУАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ ТА ЗАДОВОЛЕНОСТІ ЖИТТЯМ

1.1. Зміст поняття «самоактуалізація» у психологічній науці

Самоактуалізація (лат. «actualis» – «дійсний», «справжній») – прагнення людини до виявлення і розвитку своїх особистісних можливостей [24].

К. Гольдштейн вважав, що самоактуалізація особистості – це «найбільша потреба, яка в здоровому організмі може затьмарити на якийсь час і голод, і спрагу і інші потреби» [27, с. 176] (цит. за М. Сидорчук). К. Роджерс зазначає, що самоактуалізація особистості є тією силою, яка змушує людину розвиватися на різних рівнях – від оволодіння моторними навичками до вищих творчих злетів [23].

Отже, у контексті теорії К. Роджерса, тенденція самоактуалізації розглядається автором як «це процес реалізації людиною протягом усього життя свого потенціалу з метою стати повноцінно функціонуючою особистістю. Намагаючись досягти цього, людина проживає життя, наповнене сенсом, пошуками і хвилюваннями. До того ж людина, яка самоактуалізується, живе екзистенційно, невимушено насолоджуючись кожним моментом життя і повністю беручи участь в ній» [23, с. 231]. За К. Роджерсом, людина проявляє активність у своєму розвитку, не за рахунок специфічних потягів, мотиваційних конструктів, а мотивована просто тим, що живе. Цілеспрямованість діяльності людини не пояснюються за рахунок мотивів та потягів особистості. Людина є активною та самоактуалізуючою за рахунок власної природи. А самоактуалізація не є кінцевим станом досконалості.

К. Роджерс вважав, що «жодна людина не стає самоактуалізованою настільки, щоб відкинути всі мотиви. У неї завжди залишаються таланти для розвитку, навички для вдосконалення, більш

дієві і приємні способи для задоволення біологічних потреб. Однак можна говорити про людей, які досягли більшої самоактуалізації, ніж інші; вони далі інших просунулися до такого функціонування, яке можна назвати більш повноцінним, творчим та автономним» [23, с.154].

У вітчизняній психології самоактуалізація трактується як свідомо здійснювана суб'єктом практична діяльність, спрямована на вирішення наявних проблем своєї життєвої ситуації, результатом якої являється самозміна (за допомогою розвитку здібностей, набуття особистісних і соціальних компетентностей), і зміна в життєвій ситуації [27].

Є. Вахромов розглядав самоактуалізацію стосовно діяльності, і визначав її наступним чином: «це особливий вид діяльності людини, що спрямована на самовдосконалення, розвиток своєї соціальної й індивідуальної компетентності, максимально можливе використання свого потенціалу на благо суспільства і самого себе» [4, с. 56].

Основним соціально вагомим результатом самоактуалізації особистості в діяльності являється придбання нею компетентності – специфічної здатності, що дозволяє ефективно вирішувати притаманні проблеми, завдання, які можуть з'явитися у справжніх ситуаціях буденності, виробничої та громадської діяльності.

А. Маслоу у своїх роботах виокремлює два типи потреб, які знаходяться в фундаменті розвитку особистості: «дефіцитарні», що завершуються після їх задоволення, та «ростові», що посилюють після їх реалізації. Всього, за А. Маслоу, існує сім рівнів мотивації [17]:

1. фізіологічний (потреби в їжі, сні);
2. потреби в безпеці (відчуття захищеності, комфорт, постійність місця проживання);
3. потреби в приналежності, відчувати себе частиною чогось, відображають потребу особистості підтримувати відносини з іншими, бути разом (наприклад, у створенні сім'ї);

4. потреба в повазі (поважання, досягнення успіху, схвалення, визнання);
5. пізнавальні потреби (знання, вміння, дослідження);
6. естетичні потреби (краса, гармонія, лад);
7. потреба в самоактуалізації (метапотреби у творчості, реалізації власних планів, мети, здібностей, саморозвитку).

Потреба в самоактуалізації є найважливішою для людини, проте вона стає на перший план лише тоді, коли всі вище зазначені потреби особистості є задоволеними. А. Маслоу дві наступні характеристики самоактуалізації: «бажання людини стати тим, ким вона може стати. Людина, яка досягла цього вищого рівня, домагається повного використання своїх талантів, здібностей і потенціалу особистості. Самоактуалізуватися – означає стати тією людиною, якою ми можемо стати, досягти вершини нашого потенціалу. Однак самоактуалізація не обов'язково повинна приймати форму творчих зусиль, що виражаються у створенні творів мистецтва. Батько, спортсмен, студент, викладач або робочий у верстата – всі можуть актуалізувати свій потенціал, виконуючи якнайкраще те, що вони роблять; специфічні форми самоактуалізації дуже різноманітні. Саме на цьому вищому рівні ієрархії потреб люди сильніше всього відрізняються один від одного. Людина обертає погляд на те, ким вона може бути, і, отже, додає своєму життю інтерес і мету» [16, с. 183].

Отже, самоактуалізація особистості, згідно А. Маслоу, є потребою у самовдосконаленні, саморозвиткові, в цілковитій реалізації власного потенціалу. Терміном «самоактуалізація» він позначив всебічний і безперервний розвиток творчого та духовного потенціалу особистості, цілковиту реалізацію всіх можливостей, адекватне сприйняття оточуючих, світу і свого місця в ньому, розквіш емоційної сфери, високий рівень психічного здоров'я і моральності [18].

Зазвичай як синонім поняття «самоактуалізація» використовують поняття «розвиток особистості», «особистісне зростання». Таким чином, самоактуалізація, на думку А. Маслоу, – це «потреба людини стати тим, ким вона здатна стати» [17, с. 218]. Людина, яка досягла вищого рівня своїх потреб – в самореалізації, добивається цілковитого використання власних талантів, здібностей та потенціалу.

Більшість людей мають виражену потребу у внутрішньому вдосконаленні та намагаються його знайти. Саме спонукання до реалізації власного потенціалу є природнім та необхідним явищем. Та лише незначна частина людей, лише обдаровані особистості можуть його досягти (А. Маслоу зазначає, що менше ніж 1% від усього населення). Пов'язують даний феномен з тим, що значна частина людей не помічає власного потенціалу, можуть не знати про його існування та не розуміти важливості, користі самовдосконалення. Можуть піддаватися сумнівам, не визнавати власні здібності, чи, навіть, боятися їх, тим самим, зменшуючи власну можливість у самоактуалізації. Це явище має назву комплекс Іони (за А. Маслоу), що описується як страх досягнути успіху, що зупиняє людину в прагненні до розвитку та самовдосконалення. До того ж соціальне і культурне оточення часто пригнічує прагнення особистості до актуалізації, використовуючи певні норми відповідно до певних верст частин населення [18].

Ще однією перешкодою на шляху до самоактуалізації є дуже великий вплив, який робиться потребами безпеки. Процес розвитку та вдосконалення потребує постійної готовності до ризику, можливості помилок, необхідності відмовлятися від старих звичок. Все це вимагає від людини прояву мужності. Ці особливості спричиняють підвищення страху та тривожності у людини, посилює тенденцію до пошуку відчуття безпеки та захисту. А також значна частина людей схильні зберігати власні специфічні звички, дотримуватися сталого стилю поведінки, намагаються нічого не змінювати. А реалізація потреби в

само актуалізації якраз вимагає від особистості бути відкритою новим ідеям, досвіду, навичкам [8].

Також на процес самоактуалізації значний вплив має особливості сімейного виховання. Діти, що виховувалися турботливій атмосфері, у яких сформована базова довіра до світу, присутнє відчуття безпеки, задоволені основні потреби, є більш схильними до здорового явлення про процес зростання та розвитку. Процес зростання приносить їм задоволення та прагнення стати настільки хорошою людиною, наскільки вони можуть, наскільки дозволяють особистісні здібності [22].

Також варто зазначити, що серед властивостей особистостей, що самоактуалізуються, А. Маслоу виділяв наступні: більш комфортабельні відносини з реальністю; прийняття себе, інших, природи; спонтанність, простота, природність; автономія, незалежність від оточення; досвід вищих переживань; більш глибокі міжособистісні відносини; творче ставлення до дійсності [16].

Отже, особистість безперервно перебуває у процесі розвитку. Прагнення до росту, розвитку, самоактуалізації являється визначальною, провідною якістю особистості протягом усього її життя. Наявність потреби в саморозвитку, прагнення до самовдосконалення у особистості є показником її зрілості та водночас є умовою її досягнення.

Люди, що самоактуалізуються, прагнуть до реалізації вищих цінностей, які, як правило, не можуть бути зведені до чогось більш високого. Ці цінності (серед них добро, порядність, краса, справедливість, тощо) виступають для особистості, що самоактуалізується, як життєво значущі потреби [7].

Буття для особистості, що самоактуалізується, постає як процес безперервного вибору. У кожен момент, у кожній ситуації в житті у особистості є вибір: рухатися вперед, долати труднощі, які з'являються на шляху досягнення високої мети, або поступитися, відмовитися від

боротьби. Самоактуалізуюча особистість завжди вибирає рух вперед, подолання перешкод [34].

Самоактуалізація, водночас, передбачає опору на власні сили, наявність у людини власної, незалежної думки що стосується основних життєвих питань. Це процес безперервного розвитку та практичної реалізації власних можливостей.

1.2. Теоретико-методологічний аналіз феномену задоволеності життям

На жаль, в науковому середовищі відсутнє єдине трактування даного феномену, не сформовано єдиного підходу до розуміння змісту самого поняття та відсутня єдина методологія та методи визначення.

У працях зарубіжних вчених задоволеність життям вивчається через призму медицини та стосується стану здоров'я особистості.

Так, задоволеність життям у рамках психолого-філософських поглядів розумілося як відсутність незадоволення та отримання задоволення від своєї діяльності, один із видів остаточного результату задоволення потреб [19].

Задоволеність – це емоція, що має позитивне забарвлення та супроводжується задоволення однієї або більш потреб. Потреба у свою чергу виступає усвідомленням людиною необхідності в певних благах та послугах. А. Маслоу вважає, що поведінка людини обумовлена широким спектром потреб. Вчений виокремлює п'ять категорій цих потреб, що мають ієрархічну структуру. Найвищий рівень розвитку потреб особистості – потреба у самоактуалізації, що можлива лише за умови задоволення потреб нижчих рівнів [18].

Ж. Вірна також зазначає про задоволеність життям у контекстів самоактуалізації особистості, зауважує про важливість задоволення потреб в соціальній оцінці та визнанні, що передують потребі самоактуалізації [6].

Значущим при досягненні задоволеності життям та благополуччям особистості виступає відповідність актуальних потреб можливості їх задовольнити. Саме співвідношення наскільки особистість задовольняє свої потреби та наскільки при цьому витрачає власних життєвих сил та ресурсів задля їх задоволення призводить до того, як вона відчуває та оцінює рівень задоволеності власним життям. Особистість має балансувати між задоволенням власних та суспільних потреб, шукати та підтримувати рівновагу між власними ресурсами та умовами середовища. Цей баланс Р. Шаміонов трактував як суб'єктивне благополуччя [28].

Р. Шаміонов зазначає, що задоволеність життям становить собою «складну, динамічну соціально-психологічну освіту, яка заснована на інтеграції когнітивних й емоційно-вольових процесів, які характеризуються суб'єктивним емоційно-оціночним відношенням і володіє спонукальною силою, що сприяє дії, пошуку, керуванням внутрішніми та зовнішніми об'єктами» [33, с. 21].

Інший підхід до трактування задоволеності життям полягає у детермінованості самооцінкою, самоствавленням, особливостями міжособистісних відносин. Також задоволеність життям розуміють як емоційно-оціночне ставлення до власного життя, що визначається ставленням особистості до себе, світу, значущих осіб. Характер емоційного ставлення до життя обумовлений, в першу чергу, інтерперсональними чинниками [12].

А. Адлер зазначав, що «задоволеність життям виходить від соціального інтересу як основи людського існування. Люди живуть вигадкою уявленням про належне, і на поведінку людини набагато більше впливають очікування, пов'язані з майбутнім, ніж події минулого. Задоволеність людей залежить від їхніх очікувань стосовно майбутнього. Індивід задоволений своїм життям, якщо воно відповідає його сподіванням та вимогам. Люди, визначаючи за допомогою вигадки

свої особисті цілі, тим самим визначають свою поведінку і стиль життя» [32, с. 126] (цит. за Л. Хьелл).

Критерієм задоволеності життям є якість життя людини – набір необхідних параметрів та умов життя та оцінка задоволеності їх дійсним станом. Якість життя є об'єктивна та суб'єктивна. Об'єктивна – потреби, інтереси та рівень їх задоволення. Проте потреби індивідуальні, тому оцінити рівень їх задоволеності може лише індивід – це суб'єктивна сторона якості життя. Параметрами якості життя виступають фізичні, психологічні, суспільні аспекти, навколишнє середовище, духовність, екологія, особистісні переконання. Таким чином, задоволеність життям є оцінкою усіх умов життя особистості, що сформована на основі порівнянні особистісних потреб, домагань, використаних власних ресурсів та актуальних досягнень [14].

Стан переживання задоволеності життям М. Аргайл визначив як щастя, яке трактував як «стан переживання задоволеності життям у цілому, загальна рефлексивна оцінка людиною свого минулого, теперішнього, а також частота та інтенсивність позитивних емоцій, при цьому фактори щастя є джерелами, умовами, сферами задоволеності життям, іноді – і характеристиками самого суб'єкта, що проявляються у сукупності основних рис людини, які можна визначити, виміряти та які демонструють статично значущий зв'язок із задоволеністю життям)» [2, с. 137]. Автор виокремлює наступні фактори задоволеності життям: наявність роботи, сприятливих відносин у колективі, наявність значущих соціальних контактів, цінність роботи, задоволеність від власної професійної діяльності, наявність вільний час, що направлений на спілкування, від якого отримує особистість задоволення, та діяльність, що зумовлена внутрішньою мотивацією, відпочинок, можливість проявляти творчість; оцінка свого здоров'я як благополучного; задовільний матеріальний стан; адекватна самооцінка,

усвідомленість власного життя, повага до себе, бачення власних перспектив, наявність особистісного росту, шлюбний союз [2].

Отже, задоволеність життям слід розглядати як стан, що характеризується задоволенням свої актуальних потреб, відповідність наявних бажань, рівня домагань реальним можливостям особистості та вимогам до себе та очікувань від життя.

Висновки до першого розділу

Самоактуалізація – це прагнення людини до виявлення і розвитку своїх особистісних можливостей. Вона виступає потребою особистості у самовдосконаленні, саморозвиткові, в цілковитій реалізації власного потенціалу. Особистість безперервно перебуває у процесі розвитку. Прагнення до росту, розвитку, самоактуалізації являється визначальною, провідною рисою особистості на всіх вікових етапах життя.

На шляху до самоактуалізації особистість зустрічається з певними перешкодами. Основними із них є: схильності особистості піддаватися сумнівам, не визнавати власні здібності, чи, навіть, боятися їх, тим самим, зменшуючи власну можливість у самоактуалізації; соціальне і культурне оточення часто пригнічує прагнення особистості до актуалізації; потреба особистості у відчутті безпеки та захисту, не бажання ризикувати, змінювати власні навички; особливості сімейного виховання.

Виокремлюють наступні основні властивості особистості, що самоактуалізуються: більш комфортабельні відносини з реальністю; прийняття себе, інших, природи; спонтанність, простота, можливість бути самим собою; автономія, самостійність, незалежність від навколишнього середовища; досвід вищих переживань; більш глибокі міжособистісні відносини; творче ставлення до дійсності.

Наявність потреби в саморозвитку, прагнення до самовдосконалення у особистості є показником її зрілості та водночас є

умовою її досягнення. Також слід зазначити, що потреба в самоактуалізації є найважливішою для людини, проте вона стає на перший план лише тоді, коли всі потреби нижчого рангу особистості є задоволеними.

Задоволеність життям – це стан, що характеризується задоволенням свої актуальних потреб, та існує відповідність наявних бажань, рівня домагань реальним можливостям особистості та вимогам до себе та очікувань від життя.

Спочатку задоволеність життям вивчалася через призму медицини та стосувалося стану здоров'я особистості. Задоволеність життям у рамках психолого-філософських поглядів розумілося як наявність незадоволення та отримання задоволення від своєї діяльності, один із видів остаточного результату задоволення потреб. Значущим при досягненні задоволеності життям та благополуччям особистості виступає відповідність актуальних потреб можливості їх задовольнити.

Також задоволеність життям розуміють як емоційно-оціночне ставлення до власного життя, що визначається ставленням особистості до себе, світу, значущих осіб. Характер ставлення пов'язаний з інтерперсональними чинниками.

Критерієм задоволеності життям виступає якість життя людини, що є об'єктивною та суб'єктивною. Параметрами якості життя виступають фізичні, психологічні, суспільні аспекти, навколишнє середовище, духовність, екологія, особистісні переконання.

Отже, задоволеність життям – це інтегральний показник, що поєднує в собі велику кількість компонентів та визначається мірою комфортності особистості у зовнішньому та внутрішньому світі через задоволення різних потреб (матеріальних, духовних, культурних та інших) та загального стану сприйняття власного психологічного та фізичного благополуччя.

РОЗДІЛ 2

ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ РІВНЯ САМОАКТУАЛІЗАЦІЇ НА ЗАДОВОЛЕНІСТЬ ЖИТТЯМ У СТУДЕНТІВ

2.1. Опис процедури дослідження та обраних методик

У другій частині кваліфікаційної роботи (емпіричному дослідженні) ми поставили за мету дослідити вплив рівня самоактуалізації особистості на особливості задоволеності власним життям у студентів.

Базою для проведення емпіричного дослідження стали соціально-психологічний та історико-юридичний факультети Херсонського державного університету, м. Херсон. Емпіричну вибірку дослідження склали студенти, що навчаються на четвертому курсі. Вік досліджуваних від 20 до 25 років. Загальна кількість досліджуваних склала 31 чоловік.

Для досягнення поставленої мети було використані наступні психодіагностичні методики:

1. Методика «Діагностика самоактуалізації особистості» (опитувальник САМОАЛ) Є. Шострома, адаптація Н. Калини, з метою діагностики рівня самоактуалізації особистості [31].

2. «Шкала задоволеністю життям» (Е. Дінер, адаптація Є. Осіна та Д. Леонтєва), з метою вивчити рівень задоволеності життям студентів [21].

3. Методи математико-статистичної обробки даних (t - критерій Стьюдента для незалежних вибірок, коефіцієнт рангової кореляції за Спірменом) [1; 26].

Кожному досліджуваному студентові було запропоновано спеціальні бланки для відповідей, що були спеціально нами розроблені для проходження психодіагностики.

Методика «Діагностика самоактуалізації особистості» (опитувальник САМОАЛ) [31] призначена для виявлення структурних компонентів особистості, що самоактуалізується. Самоактуалізація є найвищим рівнем психологічного розвитку особистості, який може бути досягнутий, коли будуть задоволені всі базові та мета-потреби та здійснюється «актуалізація» повного потенціалу особистості. Опитувальник містить 126 питань, кожен з яких представлений 2 варіантами суджень. Респонденти повинні вибрати одне, яке більшою мірою відповідає його судженням. За кожне судження, що вибрано досліджуваним, та відповідає самоактуалізації, нараховується один бал.

Самоактуалізація особистості діагностується 14 шкалами: орієнтація в часі, опора на себе, ціннісні орієнтації, гнучкість поведінки, сенситивність (наскільки глибоко і тонко людина відчуває себе, свої власні переживання і потреби), спонтанність, самоповага, самоприйняття, погляд на природу (розуміння людської природи), синергічність (здатність до цілісного сприйняття світу і людей, здатність знаходити закономірні зв'язки у всіх явищах життя), прийняття агресії, контактність (здатність людини встановлювати глибокі й тісні контакти з навколишніми людьми), пізнавальні здібності (ступінь вираженості у людини прагнення до придбання знань про навколишній світ), креативність.

Загальний бал самоактуалізації особистості вираховується наступним чином: сума всіх балів досліджуваного за опитувальником ділиться на кількість запитань в тесті (126) та помножується на 100. Варто зазначити, що існує 4 рівнів самоактуалізації: якщо досліджуваний набрав 80 і більше балів, то це свідчить про «псевдосамоактуалізації». Тобто, прагнення виглядати в найбільш благоприємному світлі. Про дійсно високий рівень самоактуалізації результати в діапазоні 55-75 балів. Якщо досліджуваний набрав 40-45 і менше балів – це свідчить про низький рівень самоактуалізації. А ось

кількість балів в діапазоні 45-55 балів свідчать про психічну та статистичну норму досліджуваних, тобто про виражене прагнення до самоактуалізації особистості [31].

«Шкала задоволеністю життям» Е. Дінер, адаптація Є. Осіна та Д. Леонтєва [21] є коротким скринінговим самоопитувальником, що дозволяє дослідити рівень суб'єктивної задоволеності життя у респондентів. Шкала суб'єктивного щастя вимірює емоційне переживання особистістю власного життя як цілісного, що відображає загальний рівень психологічного благополуччя.

Опитувальник складається із п'яти запитань, які слід оцінити за 7-мибальною шкалою, де 7 – цілком згодний, 6 – згодний, 5 – частково згодний, 4 – невизначено (і погоджуюсь, і ні), 3 – частково не згодний, 2 – незгодний, 1 – зовсім не згодний.

Отримані бали за всіма запитаннями додаються. Таким чином максимально можливий бал за само опитувальником складає 35 балів, а мінімальний – 7 [21].

Методи математико-статистичної обробки даних. Кореляційний аналіз за Спірменом – це міра лінійного зв'язку між випадковими величинами. Кореляція Спірмена є ранговою, тобто, мається на увазі, що для оцінки потужності зв'язку використовуються не числові значення, а відповідні їм ранги. При розрахунку цього коефіцієнта не потрібно припускати, яких характер розподілу даних в генеральній сукупності.

Величина коефіцієнта кореляції Спірмена знаходиться в діапазоні від +1 до -1. Позитивний чи негативний зв'язок свідчить про його напрямок між двох ознаками, що вимірюються ранговою шкалою [26].

T-критерій Стьюдента – це статистичний метод, що дозволяє порівнювати середні значення двох вибірок та на основі отриманих результатів робити висновок чи відрізняються статистично вони один від одної, чи ні [1].

Однією із головних переваг цього критерію є широта його використання. Він може бути використаний для порівняння середніх значень у залежних та незалежних вибірках, при цьому самі вибірки можуть бути не рівними за величиною. Нами було використано у кваліфікаційній роботі t-критерій Стьюдента для незалежних вибірок.

Для використання цього критерію необхідно дотримуватись наступних умов: виміри можуть бути в шкалі інтервалів та шкалі відносин, а дані вибірок, що будуть порівнюватися, мають відповідати нормальному розподілу даних [1].

2.2. Кількісний та якісний аналіз отриманих даних

Після проведення дослідження за допомогою методики *«Діагностика самоактуалізації особистості» Є. Шострома, адапція Н. Каліни* ми аналізували та інтерпретували отримані результати (див. таблицю 2.1). Було виявлено, що за шкалою «Організація в часі» лише 10% досліджуваних мають високий рівень, що свідчить про те, що вони добре розуміють екзистенціальну цінність життя «тут і тепер», є правильно орієнтованими в часі, орієнтовані на сьогодні, життя в сьогодні. Досліджуваним, що правильно орієнтовані в часі, розглядаючи його в єдності минулого, сьогодні і майбутнього, властиво не відкладати життя на завтра, не застрягати в минулому, а жити теперішнім, проте сприймаючи його в разі з минулим і майбутнім, в єдності. Вони є менш обтяжені почуттями провини, жалю, образи, що йдуть від минулого. Їх надії розумно пов'язані з діючими в даний час цілями. Їх віра в майбутнє позбавлена ригідних або ідеалістичних ідей.

48% досліджуваних мають середній рівень вміння організації в часі. Тобто, вони більш схильні ситуаційно жити в сьогодні, орієнтуватися на принцип життя «тут і тепер», не відкладати своє життя на потім.

Крім цього варто зазначити, що 42% досліджуваних студентів мають низький ступінь правильності орієнтації людини в часі. А отже, для них більш складно жити сьогоденням, не відкладаючи своє життя «на потім» і без спроб знайти притулок у минулому. Вони, навпаки, або живуть минулим, їх мучать каяття за скоєні вчинки, спогади про нанесені їм образи, вони відчувають докори сумління або живуть в фантазіях, у майбутньому, будуючи плани, надії, які не можливо досягнути, ставлять перед собою нереальні цілі. Таким чином, життя в минулому затримує природний розвиток особистості і сприяє виникненню в досліджуваних почуття неповноцінності. Досліджуваним студентам, що живуть переважно майбутнім, зазвичай притаманний страх за своє життя.

Таблиця 2.1

Результати дослідження самоактуалізації у студентів

Шкали	Рівень					
	Високий		Середній		Низький	
	Кіл-ть чоловік	%	Кіл-ть чоловік	%	Кіл-ть чоловік	%
Організація в часі	3	10%	15	48%	13	42%
Підтримка	4	13%	18	58%	9	29%
Ціннісні орієнтації	6	19%	15	48%	10	33%
Гнучкість поведінки	4	13%	8	26%	19	61%
Сенситивність	4	13%	8	26%	19	61%
Спонтанність	3	10%	18	57%	10	33%
Самоповага	18	58%	9	29%	4	13%
Самоприйняття	4	13%	18	58%	9	29%
Погляд на природу	16	52%	12	38%	3	10%
Синергічність	3	10%	19	61%	9	29%
Прийняття агресії	4	13%	16	53%	10	34%

Контактність	3	9%	12	38%	16	53%
Пізнавальні потреби	3	10%	9	29%	19	61%
Креативність	4	13%	18	58%	9	29%

За шкалою «Підтримка» нами було виявлено наступні результати: лише 13% досліджуваних студентів мають високий рівень за даним показником. Тобто, ми можемо стверджувати, що для них більш властиво володіти внутрішньою підтримкою, яка керується в основному інтеріоризованими принципами і мотивацією. Вони є не схильними до зовнішнього впливу, проявляють свободу у виборі, властиво співвідношення «орієнтації на себе і на інших». До певної міри вони чутливі до схвалення, прихильності і теплих взаєностосунків з навколишніми людьми. У своїх вчинках спираються на власні почуття і думки, критично сприймають вплив зовнішніх сил і творчо розширюють нечисленні початкові принципи, які є для них керівними.

Також нами було виявлено, що 58% досліджуваних мають середній рівень за шкалою «Підтримка», що свідчить про їх ситуаційну спрямованість особистості на себе і її спрямованість на інших (див. таблицю 2.1). Тобто, вони схильні ситуаційно керуватися своїми власними цілями, переконаннями, установками і принципами. Можуть бути також схильними до впливу зовнішніх обставин, думок інших людей, проявляти риси комформності.

Варто зазначити, що 29% досліджуваних студентів мають низький рівень за шкалою «підтримки». А отже, ми можемо стверджувати, що для них властиво прямувати «зсередини». Тобто, вони володіють зовнішньою підтримкою, більшою мірою схильні до впливу зовнішніх сил. Їх поведінка більше орієнтована на думку інших, а не на свою власну, схвалення інших людей ставлять за вищу мету. Крім цього для них характерно нав'язлива, ненаситна потреба в прихильності, у впевненості, що їх люблять.

Далі нами було розглянуто отримані результати за шкалою «Ціннісні орієнтації» (див. рис. 2.1). Було виявлено, що лише 19% досліджуваних студентів мають високий рівень за цим показником. Тобто, ми можемо стверджувати, що досліджувані студенти схильні поділяти цінності особистості, що самоактуалізується, а саме: добро, досконалість, життєвість, краса, легкість без зусилля, порядок, простота, справедливість, самодостатність, унікальність, цілісність та інші. Перевага цих цінностей у досліджуваних вказує на їх прагнення до гармонійного буття і здорових відносин з людьми, відсутність прагнення впливати на інших, з метою задовольнити власні інтереси.

Також нами було виявлено, що 48% досліджуваних мають середні показники за шкалою «Ціннісні орієнтації», що свідчить про ситуативність орієнтації досліджуваних осіб цінностям, які властиві особистості, що самоактуалізується.

Та ще 33% досліджуваних студентів мають низький рівень за цим показниками. А отже, для них не властиво схильність поділяти цінності особистості, яка самоактуалізується, та саме прагнення до самоактуалізації.

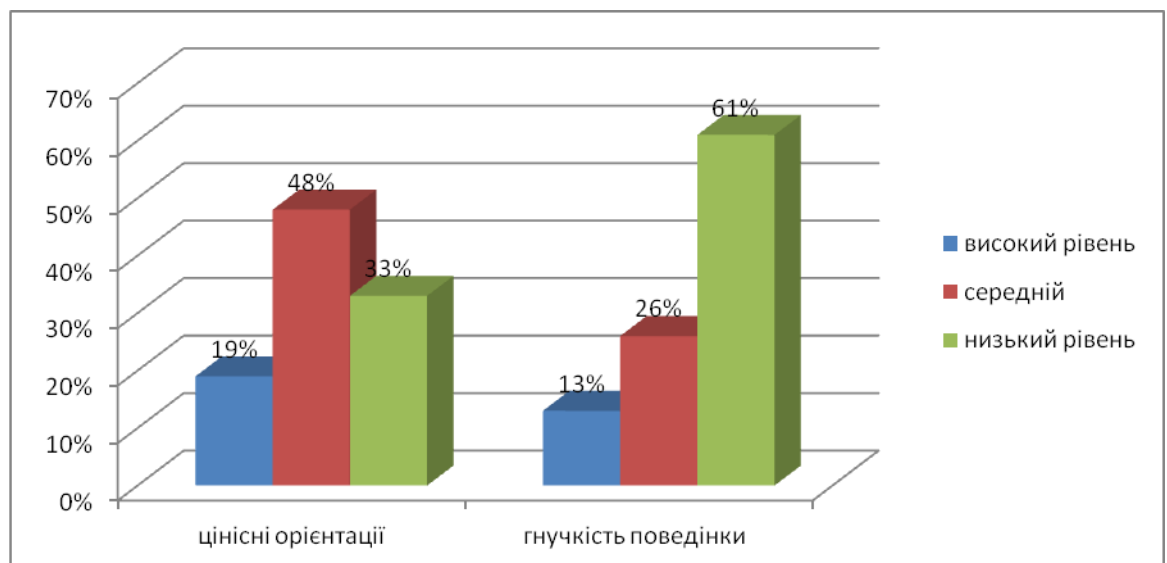

Рис. 2.1 – Розподіл результатів досліджуваних за шкалами «ціннісні орієнтації» та «гнучкість поведінки» за методикою САМОАЛ

За шкалою «Гнучкість поведінки» нами було виявлено (див. рис. 2.1.), що лише 13% досліджуваних мають високий рівень, що свідчить про здатність досліджуваних швидко реагувати на мінливу ситуацію, їх розумність при застосуванні деяких стандартних принципів поведінки.

У 26% досліджуваних студентів виявлено середній рівень за даною шкалою. А отже, для них властиво ситуаційно проявляти гнучкість поведінки в різноманітних випадках, гнучкість використання типових оцінок та принципів.

Та ще у 61% досліджуваних виявлено низький рівень гнучкості поведінки. Тобто, ми можемо стверджувати, що для більшості студентів четвертого курсу властиво проявляти догматизм, що виявляється в тому, що вони схильні дуже жорстко дотримуватися загальних принципів, що у свою чергу створює перешкоди у прагненні до самоактуалізації.

Аналізуючи отримані результати нами також було виявлено, що за шкалою «Сензитивність» лише 13% досліджуваних мають високі показники. Отримані результати зображені на рис. 2.2. Тобто, для них властиво проявляти високу, у порівнянні з іншими, чутливість до власних переживань і потреб.

У 26% досліджуваних було виявлено середній рівень сензитивності, що свідчить про ситуаційне вміння глибоко і тонко відчувати себе, свої власні переживання та потреби.

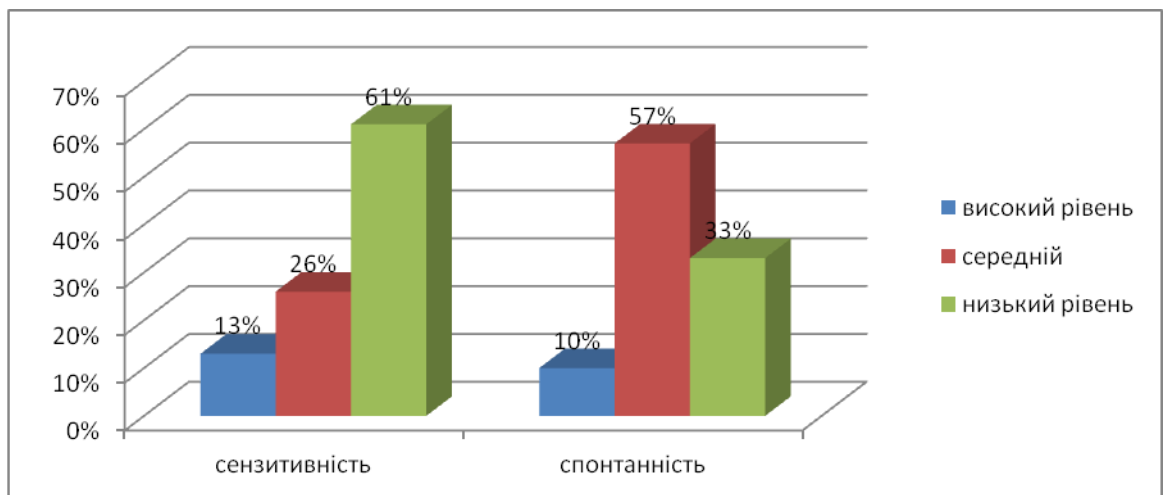

Рис 2.2 – Розподіл результатів досліджуваних за шкалами «сензитивність» та «спонтанність» за методикою САМОАЛ

Однак, варто зазначити, що більшість студентів четвертого курсу мають низький рівень сенситивності (61% досліджуваних). Це свідчить, про те, що для більшості студентів четвертого курсу характерно певною мірою бездушність, не вміння розуміти власний емоційний стан, розуміти власні переживання та потреби.

Далі нами було розглянуто отримані результати за шкалою «Спонтанність» (див. рис. 2.2.). Було виявлено, що лише 10% досліджуваних мають високий рівень вміння проявляти спонтанність, що свідчить про те, що лише незначна частина досліджуваних студентів схильні виражати свої почуття в не продуманих заздалегідь діях.

57% досліджуваних мають середній рівень спонтанності. Тобто, більшість досліджуваних студентів здатні ситуаційно спонтанно висловлювати власні емоції та почуття, проявляти щирість, бути природними.

Та 33% досліджуваних мають низький рівень за даною шкалою, що свідчить про те, що їм властиво побоювання відкрито виявляти свої почуття, проявляти спонтанність, неочікуваність.

Аналізуючи отримані результати за шкалами «Сензитивність» та «Спонтанність», що можна віднести до блоку почуттів, ми можемо стверджувати, що більшість досліджуваних студентів четвертого курсу не вмюють розуміти власний емоційний стан, розуміти власні переживання і потреби та ситуаційно висловлювати свої почуття в поведінці.

За шкалою «Самоповага» нами було виявлено, що 58% досліджуваних мають високий рівень за даним показником (див. рис. 2.3.). Таким чином, ми можемо стверджувати, що більшість досліджуваних студентів високо цінують себе, їм властиво подобатися собі за умови, що для цього є об'єктивні підстави.

Також було виявлено, що 29% досліджуваних мають середній рівень самоповаги, що свідчить про ситуативне вміння студентів поважати себе через особистісні високі досягнення.

Та 13% досліджуваних студентів мають низький рівень самоповаги. А отже, для них властиво не цінувати себе, докоряти собі за найменшої невдачі, бути непевними у власних силах.

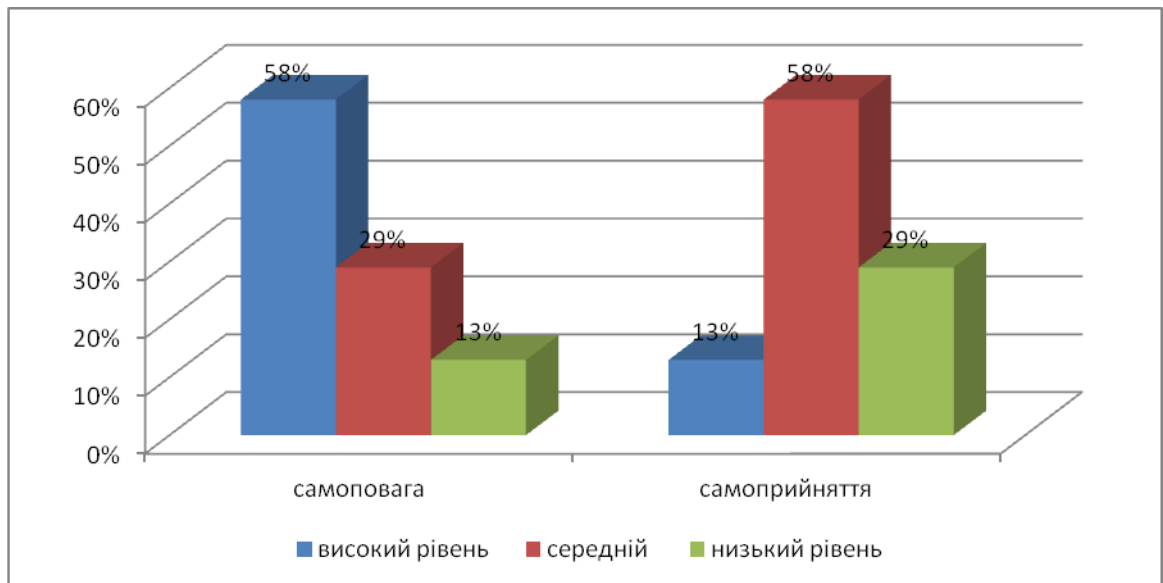

Рис 2.3 – Розподіл результатів досліджуваних студентів за показниками «самоповага» та «самоприйняття» за методикою «Діагностика самоактуалізації особистості»

Далі ми аналізували отримані результати за шкалою «Самоприйняття». Отримані результати зображені на рис. 2.3. Нами було виявлено, що лише 13% досліджуваних студентів мають високий рівень за даною шкалою. Тобто, вони здатні приймати себе всупереч своїй слабкості. Для них властиво приймати себе такими, які вони є, з усіма своїми недоліками і слабостями, проявляти самоповагу, поєднувати ці дві характеристики в собі (самоприйняття та самоповага), що у свою чергу сприяє самоактуалізації особистості.

58% досліджуваних студентів мають середній рівень самоприйняття. Тобто, ми можемо стверджувати, що для більшості

студентів четвертого курсу властиво ситуаційні прояви сприймання себе всупереч своїм слабостям.

Та 29% досліджуваних студентів мають низький рівень самоприйняття. Для них властиво не приймати власні недоліки, заперечувати свої слабкості, вони схильні мати низький рівень самоповаги.

Аналізуючи отримані результати за шкалою «Самоповага» та «Самоприйняття», ми можемо констатувати той факт, що більшість досліджуваних студентів четвертого курсу мають середній рівень самосприйняття.

За шкалою «Погляд на природу» нами було отримано наступні результати: 52% досліджуваних студентів мають високий рівень. Отримані результати зображені на рис. 2.4. Тобто, ми можемо стверджувати, що більшість досліджуваних студентів четвертого курсу добре розуміють людську природу, що свідчить про стійку основу для щирих і гармонійних міжособистісних відносин, природної симпатії та довіри до людей, чесності, неупередженості, доброзичливості.

38% досліджуваних мають середній рівень за даною шкалою, що свідчить про ситуаційне розуміння людської природи, мужності та жіночності. Вони ситуаційно схильні вважати, що в природі людини співіснують добро і зло, безкорисливість і користолюбство, бездушність і чутливість, що може сприяти прагненню особистості до самоактуалізації.

Ще 10% досліджуваних мають низький рівень. Тобто, для них властиво вважати людину в сутності поганою, що зло – це сама характерна властивість для природи людини. Досліджувані студенти схильні недовіряти людям, не вірити в могутність людських можливостей.

Далі нами були розглянуті результати за шкалою «Синергійність» (див. рис. 2.4.). Виявлено, що лише 10 % досліджуваних мають високий

рівень. Тобто, ми можемо стверджувати, що лише незначна частина досліджуваних студентів четвертого курсу здатні осмислено пов'язувати суперечливі життєві явища.

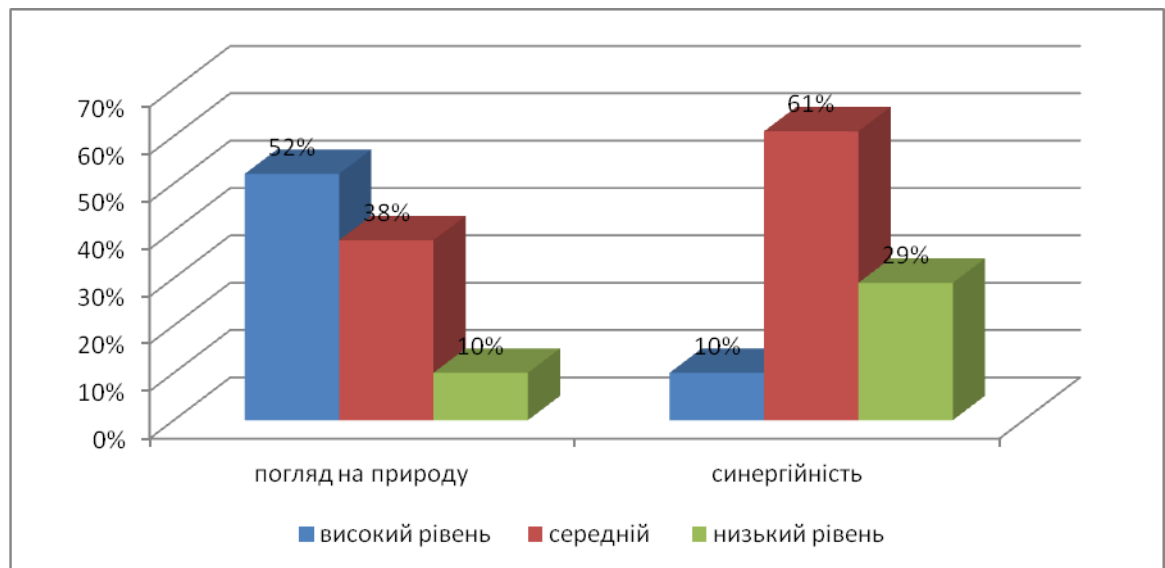

Рис 2.4 – Розподіл результатів досліджуваних студентів четвертого курсу за шкалами «погляд на природу» та «синергійність» за методикою «Діагностика самоактуалізації особистості»

У 61 % досліджуваних діагностовано середній рівень. Отже, більшість досліджуваних ситуаційно здатні до цілісного сприйняття світу і людей, знаходити закономірні зв'язки у всіх явищах навколишнього середовища та людського життя, розуміти, що певні протилежності, наприклад, робота та гра, кохання та хтивість, егоїзм і безкорисливість, не є антагоністичними.

Та у 29 % досліджуваних за даною шкалою було виявлено низький рівень, що свідчить про те, що вони схильні життєві суперечності сприймати як антагоністичні.

Також варто зазначити, про життєву концепцію досліджуваних, на основі результатів за шкалами «Синергії» та «Погляд на природу». Було виявлено, що для більшості студентів четвертого курсу властиво розуміння людської природи та знаходження закономірних зв'язків у

всіх явищах життя, вони схильні до цілісного сприймання світу та людей.

Нами було проаналізовано отримані результати за шкалою «Прийняття агресії» й виявлено, що лише 13 % досліджуваних мають високий рівень за даною шкалою. Отримані результати зображені на рис. 2.5. Отже, лише незначна частина студентів четвертого курсу розуміє, що агресивність і гнів властиві природі людини та можуть проявлятися в міжособистісних контактах.

У 53 % досліджуваних виявлено середній рівень. Таким чином, ми можемо стверджувати, що більшість досліджуваних студентів ситуаційно здатні приймати свою агресивність як природну властивість.

Та 34 % досліджуваних мають низький рівень за даною шкалою, що свідчить про їх прагнення приховати свою агресивність, прагнення взагалі відмовитися від агресії, придушити її в собі, заперечувати так свою особистісну властивість.

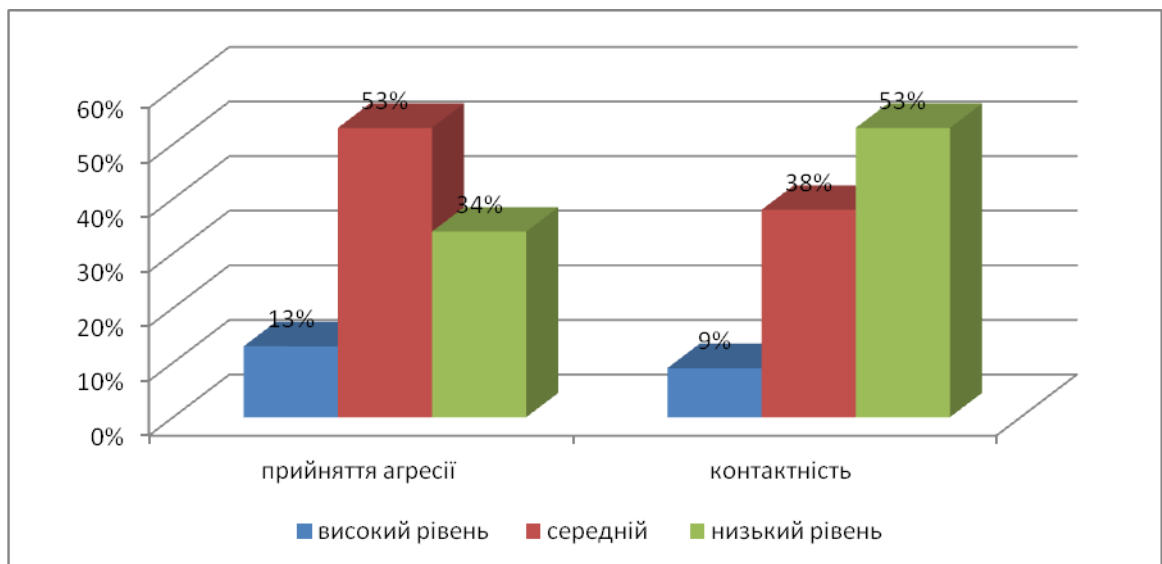

Рис 2.5 – Розподіл результатів досліджуваних за показниками «прийняття агресії» та «контактність» за методикою САМОАЛ

Далі нами було розгляну отримані результати за шкалою «Контактність» (див. рис. 2.5.). Було виявлено, що лише 9 % досліджуваних мають високий рівень за даним показником. Це свідчить про те, що їм властиво здебільшого невимушено, без труднощів, швидко

вступати в контакт з іншими людьми, а самі стосунки з навколишніми не є поверхневими, що сприяє самоактуалізації особистості студентів. Вони відіграють дуже важливу роль у житті власних близьких і друзів, їх стосунки з оточуючими наповнені змістом і доброзичливістю.

У 38 % досліджуваних осіб діагностовано середній рівень. Це свідчить про ситуаційну здатність досліджуваних встановлювати глибокі й тісні контакти з оточуючими.

53 % досліджуваних студентів мають низький рівень за даним показником. Таким чином, ми можемо стверджувати, що для більшості студентів четвертого курсу властиво зазнавати труднощів в спілкуванні.

За отриманими результатами за шкалами «Прийняття агресії» та «Контактність», що свідчать про міжособистісну чутливість досліджуваних, було виявлено, що більшість студентів четвертого курсу ситуаційно приймають свою агресивність як природну активність, так щоб вона не впливала на їх міжособистісні зв'язки. Однак вони можуть зазнавати труднощів в спілкуванні, міжособистісні відносини їх можуть бути поверховими.

Аналізуючи отримані результати за шкалою «Пізнавальні потреби», було виявлено, що лише 10 % досліджуваних студентів мають високий рівень за даним показником. Отримані результати зображені на рис. 2.6. А отже, для них властиво високий рівень бажання отримати нові знання про навколишній світ, що сприяє самоактуалізації особистості. Вони є завжди відкритими новим враженням, мають високий рівень здатності до чуттєвого пізнання – безкорисливу спрагу нового, інтерес до об'єктів, не пов'язаний безпосередньо з задоволенням будь-яких потреб.

У 29 % досліджуваних студентів виявлено середній рівень розвитку пізнавальних потреб, що свідчить про ситуаційне прагнення до придбання нових знань, наявність бажання може бути опосередковане наявністю інтересу до теми, що варто вивчити, дослідити, пізнати.

Та 61 % досліджуваних мають низький рівень пізнавальних потреб. Таким чином, ми можемо стверджувати, що у більшості студентів четвертого курсу слабо виражене прагнення до пізнання навколишнього світу, вони не схильні до прагнення самоактуалізуватися.

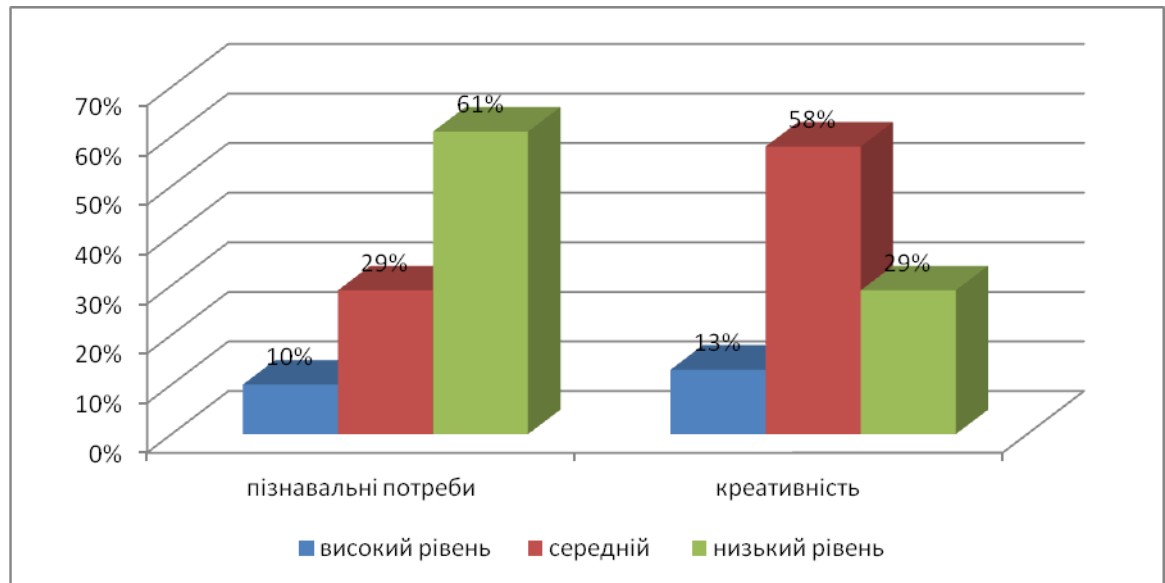

Рис 2.6 – Розподіл результатів досліджуваних за шкалами «пізнавальні потреби» та «креативність» за методикою «Діагностика самоактуалізації особистості» Є. Шострома, адаптація Н. Калини

Виявлено, що лише 13 % досліджуваних за шкалою «Креативність» мають високий рівень, що свідчить про високо розвинену творчу направленість особистості студентів. Отримані результати зображені на рис. 2.6.

У 58 % досліджуваних – середній рівень за даним показником, що свідчить про те, що більшість студентів четвертого курсу мають ситуаційну творчу спрямованість. Тобто, вони схильні проявляти креативність, творчий підхід до питань, які пробуджують інтерес у студентів.

29 % досліджуваних мають низький рівень креативності, що свідчить про їх слабкий творчий потенціал, про ригідність мислення.

Шкали «Пізнавальні потреби» та «Креативність» відносяться до блоку питань відношення до пізнання. Аналізуючи отримані результати, ми можемо стверджувати, що для більшості студентів четвертого курсу властиво слабке прагнення до пізнання, однак вони ситуаційно можуть проявляти творчу спрямованість, креативний підхід до пізнання.

Отже, дослідження самоактуалізації виявило, що у студентів четвертого курсу високий бал за шкалою «Самоповаги» і шкалою «Погляд на природу людини». Відповідно до змісту цих шкал, ми можемо стверджувати, що студенти четвертого курсу здатні оцінити свої гідності, позитивні риси, схильні поважати себе за них. Також для них характерна схильність сприймати природу людини в цілому як позитивну. Більшість студентів мають середні результати в діапазоні 45-55 Т-балів за наступними шкалами (результати зображені на рис. 2.1): «Орієнтації у часі» – 47 Т-балів, «Підтримки» – 53 Т-бала, «Ціннісні орієнтації» – 54 Т-бала, «Спонтанності» – 51 Т-бал, «Самоприйняття» – 49 Т-бала, шкалою «Синергії» – 49 Т-балів, «Прийняття агресії» – 54 Т-бала, «Креативності» – 50 Т-балів. Отримані результати зображені на рис. 2.7. Дані результати є показниками психічної та статистичної норми досліджуваних студентів четвертого курсу.

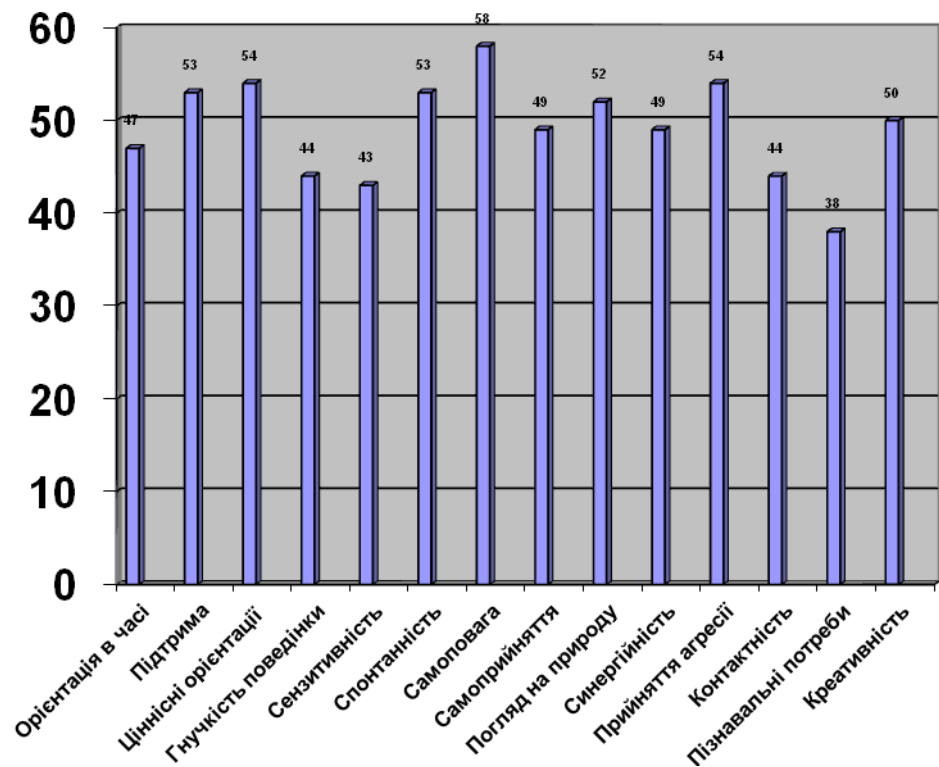

Рис. 2.7 – Розподіл результатів досліджуваних за методикою «Діагностика самоактуалізації особистості»

Низькі оцінки досліджувані студенти показали за шкалою «Гнучкості поведінки» – 44 Т-бала, що свідчить про нездатність швидко й адекватно реагувати на мінливу ситуацію; «Сензитивності» – 43 Т-бала, що свідчить про наявність нерозвиненої рефлексії у студентів четвертого курсу, здатності до визначення своїх емоцій, почуттів, потреб, бажань; «Контактність» – 44 Т-бала, що говорить про нездатність досліджуваних до швидкого встановлення проникливих, поглиблених, близьких, щирих емоційно-насичених контактів з навколишніми людьми, до особистісного спілкування; «Пізнавальних потреб» – 38 Т-балів, отримані результати свідчать про відсутність прагнення до придбання знань про навколишній світ.

Таким чином, за всіма показниками самоактуалізації більшість студентів четвертого курсу мають середні і низькі значення, подібні дані можуть бути обумовлені тим, що прагнення до самоактуалізації лише

починає проявлятися у досліджуваних студентів, що перебувають на даний момент у такому віці, коли цей процес саме починає формуватися.

Також нами не було виявлено жодного досліджуваного з вираженою псевдоактуалізацією, прагненні виглядати в найбільш сприятливому світлі.

Варто зазначити, що 16 % досліджуваних студентів четвертого курсу мають рівень самоактуалізації дійсно на високому рівні, що свідчить про їх реальну самоактуалізацію (див. рис. 2.8.).

У 61 % досліджуваних студентів рівень самоактуалізації знаходиться на середньому рівні, тобто, в рамках психологічної та статистичної норми.

23% досліджуваних мають низький рівень самоактуалізації особистості, в наслідок чого може бути високий ризик депресії, апатії, неврозів, психосоматичних захворювань, залежностей.

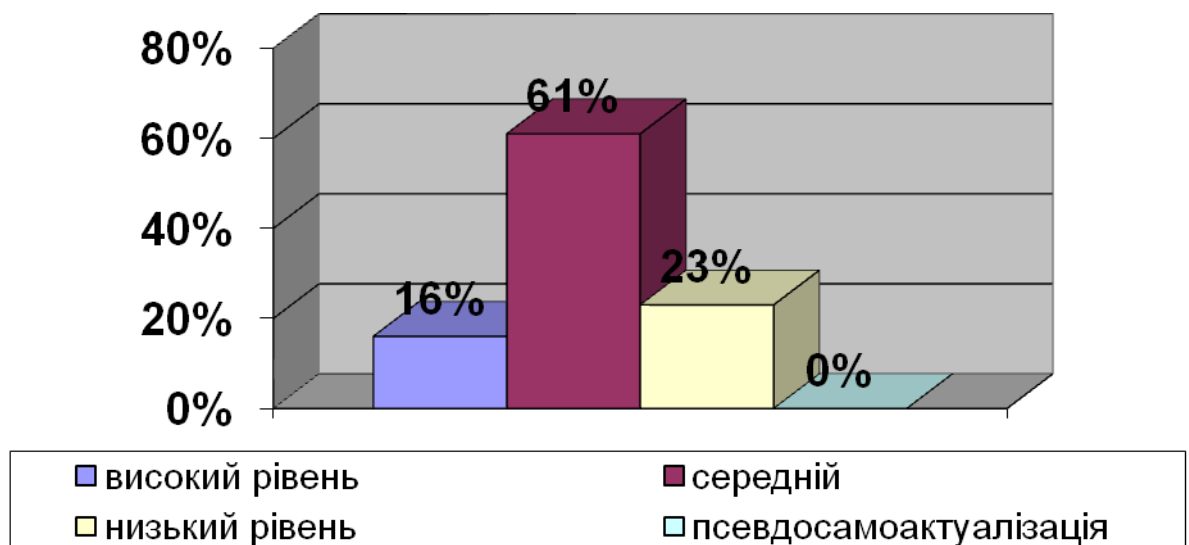
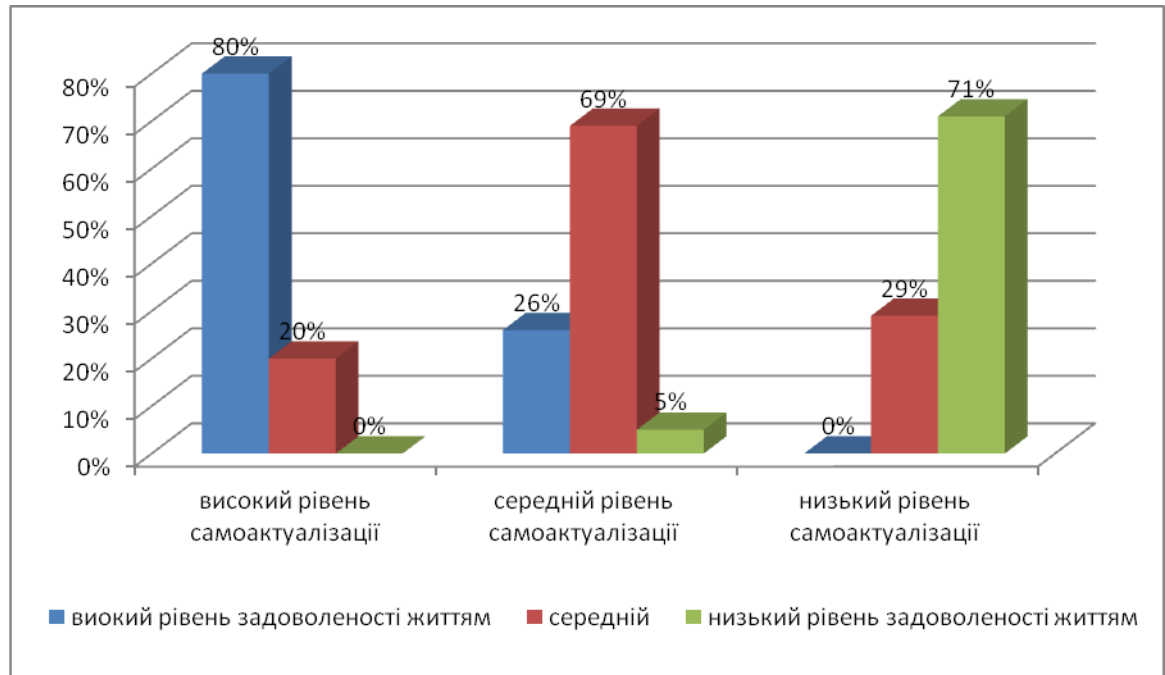

Рис. 2.8 – Розподіл результатів за рівнем самоактуалізації у досліджуваних студентів четвертого курсу

Отже, як ми бачимо з отриманих результатів, для студентів четвертого курсу більш властиво наявність рівня самоактуалізації на середньому рівні, тобто перебуває в нормі.

Метою дослідження було розглянути у студентів з різним рівнем самоактуалізації особливості задоволеності життям. Таким чином, досліджувані студенти вже після обробки отриманих результатів за методикою САМОАЛ, були розподілені на три групи. Перша група – це студенти, що мають високий рівень самоактуалізації, до неї входять 5 осіб. Друга група – студенти з середнім рівнем самоактуалізації, охоплює 19 осіб. Третя група – студенти четвертого курсу, що мають низький рівень самоактуалізації (7 осіб).

Таким чином ми отримали три групи досліджуваних студентів з різним рівнем самоактуалізації (високим, середнім та низьким), що мати змогу порівняти показники рівня задоволеності життям у студентів. Далі ми аналізували отримані результати за методикою «шкала задоволеністю життям» Е. Дінера, в адаптації Є. Осіна та Д. Леонтьєва. Отримані результати зображені на рис. 2.9. Нами було встановлено, що в першій групі досліджуваних студентів з високим рівнем самоактуалізації (в групі загальна кількість п'ять осіб) чотири особи (80% досліджуваних групи) мають високий рівень задоволеності життям та 1 людина (20% досліджуваних у групі) має середній рівень. Тобто, для студентів з високим рівнем самоактуалізації властиво наявність яскраво вираженого суб'єктивного сприйняття життєвих ситуацій, як сприятливих, властиво відчуття внутрішньої гармонії, задоволеності власним життям.

2.9 – Наочне зображення розподілу результатів рівня задоволеності власним життям у осіб юнацького віку за різним рівнем самоактуалізації

В другій групі студентів з середнім рівнем самоактуалізації (загальна кількість осіб в групі – 19) встановлено, що 5 осіб (26% досліджуваних групи) мають високий рівень задоволеності власним життям та 13 чоловік (69 % досліджуваних групи) мають середній рівень задоволеності життям та 1 людина (5 % досліджуваних) мають низький рівень задоволеності життям. Отже, для студентів з середнім рівнем самоактуалізації більш властиво ситуаційно суб'єктивно відчувати задоволеність від власного життя, усвідомлення, що рівень задоволеності потреб та бажань відповідає затраченим ресурсам, відчувають задоволеність основних власних життєвих потреб, гармонії, психологічного благополуччя, а інколи схильні демонструвати невдоволеність, розпач, тривожність, страх через можливі зміни, та не отримання бажаного, можуть оцінювати власне життя на досить низькому рівні.

Встановлено, що в третій групі студентів з низьким рівнем самоактуалізації (загальна кількість осіб в групі 7 чоловік) дві людини

(29 % досліджуваних групи) мають середній рівень задоволеності власним життям та 5 чоловік (71 % досліджуваних в групі) мають низький рівень задоволеності власним життям. Тобто, для студентів четвертого курсу, що мають низький рівень самоактуалізації, властиво мати низький рівень задоволеності власним життям, схильні задовольнятися тим, що мають, бояться змін у власному житті, рухатися вперед, розвиватися, схильні власні життєві ситуації розцінювати як несприятливі, мають багато незадоволених потреб різного характеру, є менш життєрадісними.

Аналізуючи отримані результати, ми можемо припустити, що чим вищий рівень у особистості юнацького віку самоактуалізації, тим вищий рівень її задоволеності власним життям.

Щоб оцінити достовірність відмінностей та встановити статистичні розбіжності вибірок осіб з різним рівнем самоактуалізації (високий, середній та низьким) за рівнем задоволеності життям було використано t -критерій Стьюдента для незалежних вимірів.

Встановлено достовірність статистичних розбіжностей за t -критерієм Стьюдента між досліджуваними студентами, що мають високий рівень самоактуалізації, та студентами з низьким рівнем самоактуалізації у рівні задоволеності життям ($t_{\text{емп}}=4,63 > t_{\text{кр}}= 3,17$, при $p \leq 0,01$, що дозволило постановити про прийняття альтернативної гіпотези (H_1) та спростування нульової (H_0)). Отже, для осіб юнацького віку з високим рівнем самоактуалізації більш характерно отримувати задоволення від власного життя, сприймати ситуації свого життя як сприятливі, ніж для молоді в юнацькому віці, що мають низький рівень самоактуалізації.

Порівнюючи емпіричне та критичне значення рівня задоволеності життям у досліджуваних з середнім та низьким рівнем самоактуалізації за допомогою t -критерію встановлено, що емпіричне значення перевищує критичне на 5 %-ому рівні значущості ($t_{\text{емп}}=3,71 > t_{\text{кр}}= 2,06$,

при $p \leq 0,05$), що дозволило прийняти рішення про прийняття H_1 та спростування H_0 . Тобто, можна стверджувати, що існує різниця у рівні задоволеності життям у досліджуваних студентів, що мають середній та низький рівень само актуалізації. Тобто, особи юнацького віку з середнім рівнем самоактуалізації частіше відчують задоволеність від життя, більш властиво відчувати внутрішню гармонію, та суб'єктивно сприймати життєві ситуації як сприятливі, ніж студентам з низьким рівнем самоактуалізації.

Крім цього слід зазначити, що порівнюючи досліджуваних студентів з високим та середнім рівнем самоактуалізації за t-критерієм Стьюдента, нами не було встановлено достовірних статистичних розбіжностей у рівні задоволеності життям.

Отже, аналізуючи отримані результати, ми можемо стверджувати, що чим вищий рівень самоактуалізації у осіб юнацького віку, тим вищий рівень задоволеності від власного життя для них характерний.

Також нами було проведено аналіз отриманих результатів за допомогою коефіцієнта рангової кореляції Спірмена. Було встановлено взаємозв'язки між рівнем задоволеності життям у студентів та ціннісними орієнтаціями особистості, що самоактуалізується, ($r_{\text{емп}} = 0,326$ при $p \leq 0,05$), самоповага ($r_{\text{емп}} = 0,361$ при $p \leq 0,05$), підтримка ($r_{\text{емп}} = 0,371$ при $p \leq 0,01$), контактність ($r_{\text{емп}} = 0,329$ при $p \leq 0,05$), орієнтація у часі ($r_{\text{емп}} = 0,389$ при $p \leq 0,01$) та загальним показником самоактуалізації ($r_{\text{емп}} = 0,384$ при $p \leq 0,01$). Фрагмент кореляційної плеяди зображений на рис. 2.10.

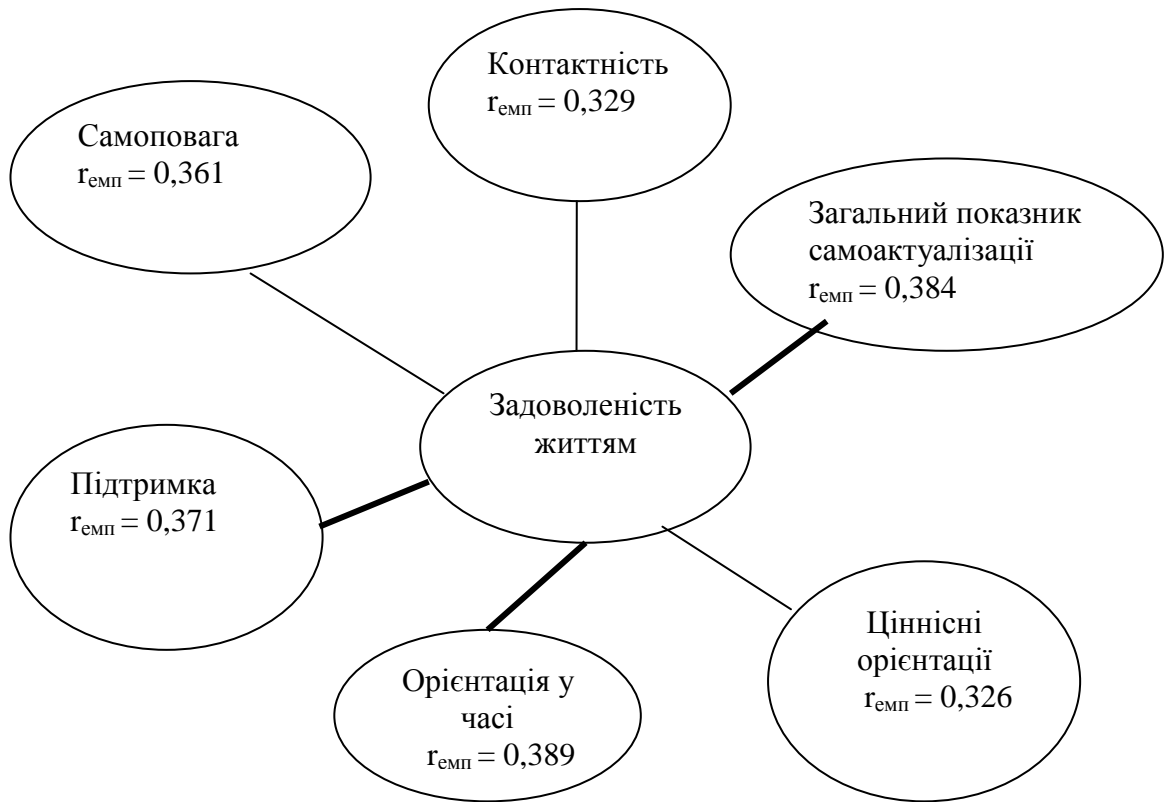

Рис. 2.10 – Фрагмент кореляційної плеяди отриманих результатів за рівнем задоволеності життям та особистісними рисами самоактуалізуючої особистості

Примітка: тонка лінія – позитивні зв'язки, значущі при $\alpha = 0,95$; жирна лінія – позитивні зв'язки, значущі при $\alpha = 0,99$.

Отже, отриманий зв'язок свідчить про те, що чим більше студенти схильні поділяти цінності особистості, яка самоактуалізується, чим більше вони цінують себе, подобаються собі, пишаються своїми досягненнями, чим більше властиво володіти внутрішньою підтримкою, що обумовлена інтеріоризованими принципами і мотивацією, чим менше схильні до зовнішнього впливу та проявляють свободу у виборі, чим більше мають глибоких взаємовідносин з оточуючими, чим краще можуть будувати змістовні та доброзичливі контакти, спілкуватися, чим краще студенти розуміють екзистенціальну цінність життя «тут і тепер», є правильно орієнтованими в часі, орієнтовані на сьогодні, життя в теперішньому часі, чим вищий рівень само актуалізації мають, тим

більше для них властиво відчувати задоволеність від власного життя, відчувати внутрішню гармонію, благополуччя.

Отже, аналізуючи отримані результати, ми можемо констатувати, що чим вищий рівень самоактуалізації, тим вищий рівень задоволеності від власного життя у осіб юнацького віку. А також слід зазначити, що формування задоволеності від життя впливають наявність у особистості ціннісних орієнтації, що властиві людині, яка самоактуалізується, відчуття самоповаги, внутрішньої підтримки, сили, вміння будувати контакти та орієнтуватися на сьогоднішній день, прагнення жити «тут і тепер».

Висновки до другого розділу

В ході емпіричного дослідження нами було виявлено, що для студентів четвертого курсу характерно середній рівень розвитку самоактуалізації. Тобто, студенти можуть ситуаційно проявляти своє прагнення до більш повного виявлення і розвитку власних особистісних можливостей. На нашу думку такі результати обумовлені тим, що самоактуалізація ще тільки почала розвиватися у студентів, оскільки вони знаходяться як раз в такому віці, коли цей процес починає формуватися.

Виявлено, що на такий рівень розвитку самоактуалізації студентів четвертого курсу впливають такі соціально-психологічні аспекти, як: високий рівень самоповаги, здатність оцінити свою достоїнність, гідність позитивні риси та схильність сприймати природу людини в цілому як позитивну. А також низький рівень гнучкості їх поведінки, що говорить про нездатність швидко і адекватно реагувати на мінливу ситуацію; низький рівень сензитивності, що свідчить про нерозвинену рефлексію у студентів четвертого курсу, здатності до визначення своїх почуттів, потреб; низький рівень контактності, що говорить про нездатність студентів до швидко зав'язувати змістовні і тісні емоційно-зabarвлені, доброзичливі контакти з людьми та низький рівень їх пізнавальних

потреб, що свідчить про відсутність у них бажання освоювати нові знання про навколишнє середовище.

Всі інші компоненти самоактуалізації (організація в часі, підтримка, ціннісні орієнтації, спонтанність, самоприйняття, синергічність, прийняття агресії, креативність) знаходяться у студентів на середньому рівні розвитку.

Встановлено, що для студентів з високим рівнем самоактуалізації властиво наявність високого рівня задоволеності від власного життя, наявність яскраво вираженого суб'єктивного сприйняття життєвих ситуацій, як сприятливих, властиво відчуття внутрішньої гармонії, задоволеності власним життям. Для осіб з середнім рівнем самоактуалізації більш властиво середній рівень задоволеності життям, тобто ситуаційно суб'єктивно відчувати задоволеність основних власних життєвих потреб, гармонії, психологічного благополуччя, а ситуаційно можуть оцінювати власне життя на досить низькому рівні. Для осіб, що мають низький рівень самоактуалізації, властиво мати низький рівень задоволеності власним життям. Отже, чим вищий рівень у особистості юнацького віку самоактуалізації, тим вищий рівень її задоволеності власним життям.

За допомогою за t-критерія Стьюдента встановлено, що для осіб з високим рівнем самоактуалізації більш характерно отримувати задоволення від власного життя, ніж для молоді, що мають низький рівень самоактуалізації. Студенти з середнім рівнем самоактуалізації частіше відчують задоволеність від життя, внутрішню гармонію, сприймати життєві ситуації як сприятливі, ніж студенти з низьким рівнем самоактуалізації. Не було встановлено достовірних статистичних розбіжностей у рівні задоволеності життям у осіб з високим та середнім рівнем самоактуалізації.

За допомогою рангової кореляції Спірмена встановлено, що чим вищий рівень самоактуалізації особистості, тим вищий рівень

задоволеності від власного життя. Також виявлено, що на формування задоволеності від життя впливають наявність у особистості ціннісних орієнтації, що характерні для особи, яка самоактуалізується, відчуття самоповаги, внутрішньої підтримки, вміння будувати змістовні та доброзичливі контакти та орієнтуватися на сьогоднішній день, наявність прагнення жити «тут і тепер». Чим вищі ціннісні орієнтації, самоповага, підтримка, контактність, орієнтація в часі, рівень самоактуалізації, тим вищий рівень задоволеності життям в особистості юнацького віку.

ВИСНОВКИ

Проведене теоретичне та емпіричне дослідження дозволило нам зробити наступні висновки:

1. У ході аналізу теоретичних положень з проблеми дослідження з'ясовано, що самоактуалізація є процесом розвитку, вдосконалення, особистісного зростання людини, реалізації власного потенціалу, становлення особистості як суб'єктом власної життєдіяльності, що сприяє формуванню життєвих стратегій, формуванню ієрархії цінностей та набуттю сенсу життя. Потреба в самоактуалізації є найважливішою для особистості, проте вона стає на перший план лише тоді, коли всі потреби нижчого рангу є задоволеними. Розвиток самоактуалізації обумовлений наявністю у людини певних особистісних властивостей: вміння будувати більш комфортабельні відносини з реальністю; приймати себе, інших, природу; вміння проявляти спонтанність, простоту, бути самим собою; проявляти незалежність, самостійність, вміння протистояти впливу навколишнього середовища; вміння будувати глибші міжособистісні відносини; творчо ставитися до дійсності. Також на розвиток самоактуалізації негативно впливають схильності особистості піддаватися сумнівам, не визнавати власні здібності; соціальне і культурне оточення, що зазвичай пригнічує прагнення особистості до актуалізації; потреба у безпеці та захисті, не бажання ризикувати, змінювати власні навички; особливості сімейного виховання.

2. Встановлено, що задоволеність життям – це цілісний показник, що охоплює багато компонентів та визначається мірою комфортності особистості у зовнішньому та внутрішньому світі з огляду на задоволеність різноманітних потреб (матеріальних, духовних, культурних та інших) та загального стану сприйняття свого психологічного та фізичного благополуччя.

3. Встановлено, що для студентів четвертого курсу характерно середній рівень розвитку самоактуалізації, що обумовлено віковими

особливостями. На рівень розвитку самоактуалізації студентів впливають високий рівень самоповаги, здатність оцінити власну гідність та схильність сприймати природу людини загалом як позитивну. А також низький рівень гнучкості їх поведінки, сенситивності (невміння визначати свої почуття, потреби), контактності (складно встановлювати та будувати змістовні міжособистісні відносини), низький рівень їх пізнавальних потреб.

4. Виявлено, що для студентів з високим рівнем самоактуалізації властиво наявність високого рівня задоволеності від власного життя; з середнім рівнем самоактуалізації більш властиво середній рівень задоволеності життям; а для досліджуваних студентів, що мають низький рівень самоактуалізації, властиво мати низький рівень задоволеності власним життям. Отже, чим вищий рівень у особистості юнацького віку самоактуалізації, тим вищий рівень їх задоволеності власним життям.

Встановлено, що для осіб з високим рівнем самоактуалізації більш характерно отримувати задоволення від власного життя, ніж для молоді, що мають низький рівень самоактуалізації. Особи з середнім рівнем самоактуалізації частіше відчують задоволеність від життя, внутрішню гармонію, сприймають життєві ситуації як сприятливі, ніж студенти з низьким рівнем самоактуалізації. Не встановлено достовірних розбіжностей у рівні задоволеності життям у осіб з високим та середнім рівнем самоактуалізації.

5. Встановлено, що чим вищий рівень самоактуалізації особистості, тим вищий рівень задоволеності від власного життя. З'ясовано, що наявність у особистості ціннісних орієнтацій, що характерні для особи, яка самоактуалізується, відчуття самоповаги, внутрішньої підтримки, вміння будувати глибокі та доброзичливі взаєностосунки з навколишніми людьми та близькими, орієнтуватися на сьогоднішній день, наявність прагнення жити в теперішньому часі, «тут і тепер» сприяють

формуванню високого рівня задоволеності від власного життя у особистості юнацького віку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрієнко В. О. Математична статистика для психологів / В. О. Андрієнко. – Одеса : Астропринт. – 2001. – 232 с.
2. Аргайл М. Психология счастья / М. Аргайл. – СПб.: Питер, 2003. – 336 с.
3. Бандура О. Самоактуалізація як механізм формування інтегрованого стилю життя особистості / О. Бандура // Кроки до компетентності та інтеграції в суспільство: науково-методичний збірник / ред. кол. Н. Софій, І. Єрмакова та ін.. – К.: Контекст, 2000. – 336.
4. Вахромов Е. Е. Вершины жизни и пути их достижения, самоактуализация, акме и жизненный путь человека / Е. Е. Вахромов. Прикладная психология и психоанализ. – М.: Приор, 2001. – №4. – 112 с.
5. Віговська О. Якість життя особистості: теоретико-емпіричні доробки сучасної психології / О. Віговська // Освіта регіону. Політологія. Психологія. Комунікація. – К.: Університет «Україна». – 2013. – № 2 (32). – С. 161-165.
6. Вірна Ж. П. Адаптаційний профіль задоволеності життям особистості / Ж. П. Вірна // Проблеми сучасної психології. – 2013. – № 2. – С. 20-25.
7. Горноста́й П. П. Готовность личности к саморазвитию как психологическая проблема / П. П. Горноста́й // Проблемы саморазвития личности: методология и практика. – Сб. науч. трудов. – М.: Ось-89, 2001. – С. 126–138.
8. Городилова Е. Н. Самоактуализация и её связь с интегральной индивидуальностью: автореферат дис. на соискание ученой степени канд. псих. наук: спец. 19.00.01 – общая психология, история психологии / Е. Н. Городилова. – Пермь, 2002. – 22 с.
9. Джидарьян И. А. Счастье в представлениях обыденного сознания / И. А. Джидарьян // Психологический журнал. – 2000. – № 2. – С. 40-48.

10. Дяченко В. А. Задоволеність життям та рівень психологічного благополуччя сучасної молоді / В. А. Дяченко, І. А. Мунасіпова-Мотяш, Д. Е. Дубініна // Актуальні проблеми психології: Екологічна психологія: збірник наук. праць Інституту психології імені Г. С. Костюка / гол. ред. С. Д. Максименко. – Київ, 2018. – Т. VII. – Вип. 45. – С. 120-129.

11. Ильин Е. П. Мотивация и мотивы / Е. П. Ильин. – СПб.: Питер, 2005. – 508 с.

12. Ключко Л. Теоретико-методологічні аналізи феномену задоволеності якістю життя як умови розвитку професійної Я-концепції особистості / Л. Ключко // Психологічні перспективи. – 2018. – Вип. 32. – С. 135-148.

13. Корольов Д. К. Позитивне емоційно-оціночне ставлення до життя як умова прояву здібностей індивіда / Д. К. Корольов // Вісник Київського університету імені Тараса Шевченка. Соціологія. Психологія. Педагогіка. – 2000. – № 8. – С. 38-41.

14. Курова А. В. Соціально-психологічний аналіз суб'єктивного благополуччя особистості / А. В. Курова // Вісник ОНУ ім. І. І. Мечникова. Серія: Психологія. – 2015. – № 2 (36). – С. 23-28.

15. Кушмирук Є. С. Діагностика рівня задоволеності життям в осіб юнацького віку / Є. С. Кушмирук // Теорія і практика сучасної психології. – 2018. – № 3. – С. 202-205.

16. Маслоу, А. Дальние пределы человеческой психики / А. Маслоу – СПб.: Евразия, 2002. – 432 с.

17. Маслоу, А. Мотивация и личность. 3-е изд. / А. Маслоу. – СПб.: Питер, 2010. – 352 с.

18. Маслоу А. Психология бытия / А. Маслоу. – М.: Вести, 1997. – 168 с.

19. Мукашевич М. Концептуальні підходи вивчення феномену якості життя та його оцінки / М. Мукашевич, К. Корпач // Український науковий журнал Освіта регіону. – 2011. – № 3. – С. 45-51.

20. Мухрыгина, О. И. Специфика самоактуализации личности студентов во время обучения на психологических и непсихологических факультетах вузов / О. И. Мухрыгина // Психол. образования: проблемы и перспективы. – 2002. – С. 333–334.

21. Осин Е. Н. Апробация русскоязычных версий двух шкал экспресс-оценки субъективного благополучия / Е. Н. Осин, Д. А. Леонтьев // Материалы III Всероссийского социологического конгресса. – М.: Институт социологии РАН, 2008. – Режим доступа: http://www.isras.ru/abstract_bank/1210190841.pdf

22. Поліщук Т. Самоактуалізація як чинник психологічного благополуччя особистості / Т. Поліщук // Психологічні виміри культури, економіки, управління. Науковий журнал. – 2018. – № XI. – С. 236-243.

23. Роджерс К. Взгляд на психотерапию. Становление человека / К. Роджерс. – М.: Прогресс, 1998. – 480 с.

24. Самаль Е.В. Самоактуализация личности в процессе обучения в вузе: автореф. дис. на соискание ученой степени канд. псих. наук: спец. 19.00.01 – общая психология, история психология / Е. В. Самаль. – Ярославль, 2008. – 24 с.

25. Селигман М. Э. Новая позитивная психология / М. Э. Селигман. – М.: Изд-во «София», 2006. – 368 с.

26. Сидоренко Е. В. Методы математической обработки в психологии / Е. В. Сидоренко. – СПб. : Речь, 2006. – 350 с.

27. Сидорчук М. С. Теоретичні основи дослідження проблеми самоактуалізації особистості / М. С. Сидорчук // Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Серія: Соціально-педагогічна. – 2015. – Вип. 25. – С. 173-185.

28. Скрипаченко Т. В. Психологічний аналіз феномену задоволеності життям / Т. В. Скрипаченко // Збірник наукових праць «Проблеми сучасної психології». – 2016. – № 2 (10). – С. 124-130.

29. Смолева Е. О. Удовлетворенность жизнью и уровень счастья: взгляд социолога / Е. О. Смолева, М. В. Морев / под ред. рук. д. э. н. А. А. Шабуновой – Волгоград: ИСЭРТ РАН, 2016. – 164 с.

30. Стрілецька І. І. Самоактуалізація як інтегративна риса особистості / І. І. Стрілецька // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Психологічні науки. – 2013. – № 2. – С. 32-34.

31. Фетискин Н. П. Социально-психологическая диагностика развития личности и малых групп. / Н. П. Фетискин, В. В. Козлов, Г. М. Мануйлов. – М.: Изд-во Института Психотерапии, 2002. – С. 426-433.

32. Хьелл Л. Теории личности / Л. Хьелл, Д. Зиглер. – 3-е изд. – СПб.: Питер, 2007. – 607 с.

33. Шамионов Р. М. Субъективное благополучие личности: психологическая картина и факторы. / Р. М. Шамионов. – Саратов: Науч. книга, 2008. – 296 с.

34. Шилакина А. В. Развитие профессиональной самоактуализации у студентов-психологов в ВУЗе: автореф. дис. на соискание ученой степени канд. психол. наук : спец. 19.00.07 – педагогическая психология / А. В. Шилакина. Моск. гор. пед. ун-т. – М.: 2004. – 24 с.

ДОДАТКИ

Додаток А

КОДЕКС АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ ХЕРСОНСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Я, Лідія Тимошик, учасник(ця) освітнього процесу Херсонського державного університету, **УСВІДОМЛЮЮ**, що академічна доброчесність – це фундаментальна етична цінність усієї академічної спільноти світу.

ЗАЯВЛЯЮ, що у своїй освітній і науковій діяльності **ЗОБОВ'ЯЗУЮСЯ**:

– дотримуватися:

- вимог законодавства України та внутрішніх нормативних документів університету, зокрема Статуту Університету;
- принципів та правил академічної доброчесності;
- нульової толерантності до академічного плагіату;
- моральних норм та правил етичної поведінки;
- толерантного ставлення до інших;
- дотримуватися високого рівня культури спілкування;

– надавати згоду на:

- безпосередню перевірку курсових, кваліфікаційних робіт тощо на ознаки наявності академічного плагіату за допомогою спеціалізованих програмних продуктів;
- оброблення, збереження й розміщення кваліфікаційних робіт у відкритому доступі в інституційному репозитарії;
- використання робіт для перевірки на ознаки наявності академічного плагіату в інших роботах виключно з метою виявлення можливих ознак академічного плагіату;

– самостійно виконувати навчальні завдання, завдання поточного й підсумкового контролю результатів навчання;

– надавати достовірну інформацію щодо результатів власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використаних методик досліджень та джерел інформації;

– не використовувати результати досліджень інших авторів без використання покликань на їхню роботу;

– своєю діяльністю сприяти збереженню та примноженню традицій університету, формуванню його позитивного іміджу;

– не чинити правопорушень і не сприяти їхньому скоєнню іншими особами;

– підтримувати атмосферу довіри, взаємної відповідальності та співпраці в освітньому середовищі;

– поважати честь, гідність та особисту недоторканність особи, незважаючи на її стать, вік, матеріальний стан, соціальне становище, расову належність, релігійні й політичні переконання;

– не дискримінувати людей на підставі академічного статусу, а також за національною, расовою, статевою чи іншою належністю;

– відповідально ставитися до своїх обов'язків, вчасно та сумлінно виконувати необхідні навчальні та науково-дослідницькі завдання;

– запобігати виникненню у своїй діяльності конфлікту інтересів, зокрема не використовувати службових і родинних зв'язків з метою отримання нечесної переваги в навчальній, науковій і трудовій діяльності;

– не брати участі в будь-якій діяльності, пов'язаній із обманом, нечесністю, списуванням, фабрикацією;

– не підроблювати документи;

– не поширювати неправдиву та компрометуючу інформацію про інших здобувачів вищої освіти, викладачів і співробітників;

– не отримувати і не пропонувати винагород за несправедливе отримання будь-яких переваг або здійснення впливу на зміну отриманої академічної оцінки;

– не залякувати й не проявляти агресії та насильства проти інших, сексуальні домагання;

– не завдавати шкоди матеріальним цінностям, матеріально-технічній базі університету та особистій власності інших студентів та/або працівників;

– не використовувати без дозволу ректорату (деканату) символіки університету в заходах, не пов'язаних з діяльністю університету;

– не здійснювати і не заохочувати будь-яких спроб, спрямованих на те, щоб за допомогою нечесних і негідних методів досягати власних корисних цілей;

– не завдавати загрози власному здоров'ю або безпеці іншим студентам та/або працівникам.

УСВІДОМЛЮЮ, що відповідно до чинного законодавства у разі недотримання Кодексу академічної доброчесності буду нести академічну та/або інші види відповідальності й до мене можуть бути застосовані заходи дисциплінарного характеру за порушення принципів академічної доброчесності.

_____ (дата)

_____ (підпис)

Лідія Тимошик
(ім'я, прізвище)